

Міністерство освіти і науки України

Модельна навчальна програма

**«Всесвітня історія. 7—9 класи»
для закладів загальної середньої освіти**

(авт. Гісем О. В., Бойко В. І., Василенко Я. Л., Даниленко В. М.,
Мартинюк О. О., Охредько О. Е., Сирцова О. М.)

«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
(наказ Міністерства освіти і науки України від 27 листопада 2023 року № 1449)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Курси «Всесвітня історія» для 7—9 класів є продовженням систематичного вивчення курсів історії в закладах загальної середньої освіти. Його особливостями є: по-перше, курс відповідає вимогам систематичного вивчення історії та громадянської освіти; по-друге, вивчення історичного матеріалу здійснюється в широких хронологічних межах — V — початок XX ст.; по-третє, матеріал укладено за хронологічним і змістово-логічним принципом; по-четверте, у курсах простежується розвиток подій у різних частинах світу, а також подій на теренах України; по-п'яте: події, що стосуються історії України, розглядаються з урахуванням територіальної цілісності України (або в кордонах сучасної України).

Модельна навчальна програма дає змогу викладати курс, дотримуючись однієї або декількох наукових історичних концепцій. Учитель/вчителька може самостійно обирати наукові концепції.

Модельна навчальна програма розроблена на основі Державного стандарту базової середньої освіти.

Освітньою метою курсу є сприяння формуванню в учнів та учениць загальнолюдських цінностей завдяки створенню в них уявлень про минуле людства та України, зокрема розвитку почуття патріотизму й гідності, поваги до власного минулого та минулого інших народів, поваги до прав і свобод людини та визнання цінності верховенства права; ознайомлення з процесами формування та розвитку людського суспільства, взаємовідносин людини із суспільством і природою через осмислення минулого, сучасного та взаємозв'язку між ними і їхнього взаємовпливу.

Завдання курсу — продовжити формувати усвідомлене вивчення історії, дати необхідний поняттєвий апарат і навички дослідницької діяльності відповідно до вікових особливостей учнів та учениць. Крім того, курс покликаний формувати здатність до практичного використання, творчого втілення набутих компетентностей у повсякденному житті суспільства й особистості.

Для досягнення мети та реалізації завдання учні та учениці під час опрацювання курсів мають досягти таких обов'язкових результатів навчання:

1. Удосконалення історико-хронологічного мислення, орієнтації в історичному часі, встановленні причинно-наслідкових зв'язків між подіями, явищами й процесами, діяльністю людей та її результатами в часі, виявленні змін і тяглості в житті суспільства.
2. Формування засад геопросторового мислення, орієнтації в соціально-історичному просторі, виявленні взаємозалежності в розвитку суспільства, господарства, культури й навколишнього середовища.
3. Формування ключових елементів критичного мислення, робота з різними джерелами інформації та формулювання історично обґрунтованих питань.
4. Системне мислення, виявлення взаємопов'язаності, взаємозалежності та взаємовпливу історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох; розуміння множинності трактувань минулого й сучасного та зіставлення їхніх інтерпретацій.
5. Усвідомлення ціннісного компонента: власної гідності, діяльність з урахуванням власних прав і свобод, повага до прав і гідності інших осіб, толерантність, протидія проявам дискримінації та нерівного ставлення.
6. Дотримання демократичних принципів, конструктивна взаємодія між учнями та ученицями й учителем/вчителькою.

Під час реалізації програми учні та учениці відповідно до Додатка 17 Державного стандарту базової середньої освіти, використовуючи змістовий потенціал курсу, мають продовжувати комплексно формувати такі **ключові компетентності**:

- вільне володіння державною мовою;

- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадянська та соціальна компетентності;
- культурна компетентність;
- підприємливість і фінансова грамотність.

А також предметні компетентності:

- хронологічна компетентність, тобто вміння орієнтуватися в історичному часі, встановлювати близькі та далекі причинно-наслідкові зв'язки, розглядати суспільні явища в конкретно-історичних умовах, виявляти зміни й тяглість життя суспільства;
- просторова компетентність — уміння орієнтуватися в історичному просторі та знаходити взаємозалежності в розвитку суспільства, господарства, культури й природного довкілля;
- інформаційна компетентність — уміння працювати із джерелами історичної інформації, інтерпретувати зміст джерел, визначати їхню надійність, виявляти та критично аналізувати розбіжності в позиціях авторів джерел;
- логічна компетентність — уміння визначати й застосовувати теоретичні поняття для аналізу та пояснення історичних подій і явищ, ставити запитання та шукати відповіді, розуміти множинність трактувань минулого й зіставляти різні його інтерпретації;
- аксіологічна компетентність — уміння формулювати оцінку історичних подій та історичних постатей, суголосну до цінностей та уявлень відповідного часу або відповідної групи людей, осмислювати зв'язки між історією і сучасним життям.

В основу формування компетентностей учнів та учениць покладено:

- досвід і попередні знання учнів та учениць як здобувачів і здобувачок освіти;
- потреби учнів та учениць, що мотивують до навчання;
- знання і вміння учнів та учениць, набуті в освітньому середовищі (у школі, родині) та соціальних ситуаціях.

Спільними вміннями для всіх ключових компетентностей є:

- читати з розумінням;
- висловлювати власну думку усно й письмово;
- критично та системно мислити;
- творити;
- проявляти ініціативу;

- логічно обґрунтовувати позицію;
- конструктивно керувати емоціями;
- оцінювати ризики;
- приймати рішення;
- розв'язувати проблеми;
- співпрацювати з іншими.

Усі зазначені вміння інтегровані в основну частину програми.

Формулювання очікуваних результатів навчання в програмі посідає перше місце порівняно з формулюванням змісту навчального матеріалу та містить такі компоненти:

- знаннєвий;
- діяльнісний;
- ціннісний.

Крім того, курс має розвивати пізнавальний інтерес учнів та учениць до минулого через створення умов для активної взаємодії між ними та вчителем/вчителькою, адже постійне залучення учнівства до активної різноманітної діяльності може забезпечити реальне досягнення позитивних результатів.

Ціннісний компонент спрямований на формування учнів та учениць як повноцінних людей, які знають загально визнані правила поведінки, дотримуються їх у школі й поза школою, не байдужі до нехтування ними та реагують відповідно до можливостей. Вони орієнтують на рефлексію про принципи власної поведінки й поведінки інших людей, застосування вмінь розв'язувати світоглядні (ціннісні, моральні) конфлікти та робити відповідальний вибір.

У викладанні курсів пріоритетними є:

- формування інтересу до історії;
- набуття системних сучасних знань про факти, події, явища, тенденції в розвитку України та світу;
- розвиток історичного, критичного і творчого мислення, здатності розуміти загальний перебіг історичного процесу та проблеми, що постають перед країною і світом, уміти формулювати й обстоювати власні погляди;
- удосконалення базових методів дослідження історії в межах навчального курсу;
- ознайомлення зі світовими культурними надбаннями, зокрема із цінностями та історико-культурними традиціями українського народу;
- усвідомлення ключових соціальних процесів, що впливають на життя людей, бачення суспільних явищ у конкретно-історичних умовах;
- досягнення очікуваних результатів через діяльність (фронтальну, індивідуальну, групову, проєктну, творчу тощо).

Зміст курсів структурований за проблемно-тематичним принципом. Виклад історичного матеріалу відбувається лінійно. Проблематику історії України подано у світовому, а насамперед європейському історичному контексті. Події всесвітньої історії — ключові, що найбільше впливали на подальший розвиток людства.

Організуючи освітній процес, учитель/вчителька має забезпечити диференціювання пропонуваного виду діяльності залежно від здібностей і досягнень кожного учня/учениці шляхом зменшення або збільшення допомоги під час виконання завдань чи ускладнення (спрощення) завдань.

Ураховуючи зазначені пріоритети, курс має таку **структуру**.

Структура курсу «Всесвітня історія. 7 клас»

Повторення. Вступ

Розділ I. Раннє Середньовіччя (кінець V — середина XI ст.)

Розділ II. Зріле (Високе) Середньовіччя (середина XI — середина XIV ст.)

Розділ III. Пізнє Середньовіччя (середина XIV — XV ст.)

Структура курсу «Всесвітня історія. 8 клас»

Повторення. Вступ

Розділ I. Європа і світ на початку Ранньомодерної доби

Розділ II. Європа і світ наприкінці XVI — у XVII ст.

Розділ III. Європа і світ у XVIII ст.

Структура курсу «Всесвітня історія. 9 клас»

Повторення. Вступ

Розділ I. Європа, Америка і світ наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.

Розділ II. Європа, Америка і світ у 50—70-ті рр. XIX ст.

Розділ III. Європа, Америка і світ наприкінці XIX — на початку XX ст.

Структура курсу дає змогу більш гнучкого поділу матеріалу на теми. У межах загальної річної кількості годин учитель/вчителька може самостійно визначати час для роботи над кожним розділом програми.

Зазначені розділи курсу синхронізуються з відповідними розділами програми курсу з історії України.

Всесвітня історія	Історія України
7 клас	
Повторення. Вступ	Повторення. Вступ
Розділ I. Раннє Середньовіччя (кінець V — середина XI ст.)	Розділ I. Велике розселення слов'янства. Зміна населення причорноморських степів Розділ II. Становлення Київської держави. Русь Розділ III. Русь у період розквіту. Початок децентралізації

Розділ II. Зріле (Високе) Середньовіччя (середина XI — середина XIV ст.)	Розділ IV. Землі-князівства Русі-України у XII—XIII ст. Розділ V. Монгольська експансія. Королівство Руське
Розділ III. Пізнє Середньовіччя (середина XIV — XV ст.)	Розділ VI. Боротьба за спадщину Русі та Королівства Руського. Утворення Кримського ханату
8 клас	
Повторення. Вступ	Повторення. Вступ
Розділ I. Європа і світ на початку Ранньомодерної доби	Розділ I. Українські землі у складі сусідніх держав. Люблінська унія Розділ II. Релігійне життя. Братський рух. Берестейська церковна унія
Розділ II. Європа і світ наприкінці XVI — у XVII ст.	Розділ III. Козацтво від боротьби за станові інтереси до творення держави Розділ IV. Військо Запорозьке (Гетьманщина) та інші українські землі в другій половині XVII — на початку XVIII ст.
Розділ III. Європа і світ у XVIII ст.	Розділ V. Розподіл українських земель між імперіями. Загибель Козацької держави і Кримського ханату
9 клас	
Повторення. Вступ	Повторення. Вступ
Розділ I. Європа, Америка і світ наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.	Розділ I. Українські землі у складі Російської імперії наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст. Розділ II. Українські землі у складі Австрійської імперії наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.
Розділ II. Європа, Америка і світ у 50—70-ті рр. XIX ст. Розділ III. Європа, Америка і світ наприкінці XIX — на початку XX ст.	Розділ III. Українські землі у складі Російської імперії в другій половині XIX ст. Розділ IV. Українські землі у складі Австро-Угорщини в другій половині XIX ст. Розділ V. Українські землі на початку XX ст.

Успішність роботи вчителя/вчительки за пропонованою програмою перш за все залежатиме від уміння:

- налагодити творчу роботу учнів та учениць з орієнтацією на формування ключових і предметних компетентностей;
- підтримувати різнобічні інтереси й стали пізнавальну активність учнів та учениць;
- забезпечити соціальну активність молодих людей як особистостей, їхню спрямованість на творчу діяльність.

Шляхи реалізації програми

- Реалізація курсу можлива в результаті використання активних та інтерактивних методів навчання.

- Учні та учениці мають поєднувати як урочну, так і позаурочну діяльність із використанням офлайн та онлайн засобів навчання.
- Реалізація програми враховує використання підручника та додаткових матеріалів, а також самостійний пошук інформації учнями та ученицями, у тому числі в інтернеті.
- Навчання має поєднувати індивідуальну роботу поряд із груповою в усіх формах (парна, малі й великі групи).
- Під час вивчення курсу доцільно активно використовувати дослідницьку роботу (як індивідуально, так і в групах), реалізовувати учнівські проєкти.
- Курс поєднує теоретичну та практичну роботу шляхом проведення творчих і практичних робіт.
- Навчання має базуватися на позитивній атмосфері з урахуванням досвіду як дітей, так і педагогів.
- Особливу увагу під час вивчення курсу необхідно приділити розвитку критичного мислення на матеріалах минулого й сучасності.
- Доречним буде використання життєвих ситуацій, кейсів реальних подій за допомогою аналізу, рольових і ситуаційних ігор, форум-театру та інших методів.
- Діяльність учителя/вчительки не має обмежуватися тільки пропонованими методами, слід застосовувати й власні, експериментальні, творчі форми.

ОСНОВНА ЧАСТИНА ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

7 КЛАС

Очікувані результати навчання	Зміст навчального предмета/інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади
Назва змістової лінії, розділу, теми/тематики		
ПОВТОРЕННЯ. ВСТУП		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає хронологічні межі доби Середньовіччя; • наводить приклади різних видів історичних джерел Середньовіччя; • розуміє та пояснює, що і як вивчатиметься в курсі «Всесвітня історія»; поняття «Середні віки», «Середньовіччя»; функцію історичної періодизації; • встановлює віддаленість і тривалість подій; • розв'язує хронологічні задачі; • користується історичною періодизацією для характеристики історичних подій, явищ, процесів; • уміє знаходити потрібну інформацію в підручнику та інших джерелах; • користується підручником для виконання завдань у класі та вдома; • аналізує ілюстративне наповнення підручника; • застосовує історичну карту як джерело знань про розселення варварських племен на території Західної Римської імперії та напрямки Великого переселення народів; • визначає риси/ознаки писемного й візуального джерела Середньовіччя; 	<p>Римський і варварський світи напередодні нової доби всесвітньої історії. Середньовіччя як період розвитку людства. Періодизація. Хронологічні межі. Джерела вивчення Середньовіччя. Підручник — один з інструментів опрацювання курсу</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вступна бесіда вчителя/вчительки з класом; • виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань під керівництвом учителя/вчительки. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання завдань із використанням статичної та інтерактивної лінії часу; • розв'язання хронологічних задач; • поповнення словникового запасу новими поняттями й термінами. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • знайомство з особливостями структурної будови підручника, ілюстративного наповнення; • спільне виконання учнями та ученицями різноманітних завдань: <ul style="list-style-type: none"> – робота з навчальним текстом, додатками та підготовка запитань до них; – інтерактивні вправи; – алгоритми підготовки навчальних проєктів (повідомлення, презентації, представлення результатів мінідосліджень тощо); • робота з додатковими джерелами: підготовка

<ul style="list-style-type: none"> • усвідомлює, для чого вивчатиметься цей курс; • висловлює власну думку щодо наявності взаємозв'язку між всесвітньою історією та історією України 		<p>повідомлень/презентацій за темою на вибір («Видатні дослідники й дослідниці історії Середньовіччя», «Дослідження історії Середніх віків в Україні» тощо).</p> <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота з лінією часу та різними видами історичних джерел, структурно-логічною схемою
--	--	--

Узагальнення та контроль

Розділ I. Раннє Середньовіччя (кінець V — середина XI ст.)

<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає хронологічні межі Раннього Середньовіччя, існування імперії Карла Великого, Арабського халіфату, Візантійської імперії, походів вікінгів, правління династій Суй і Тан у Китаї, «раджпутського періоду» в Індії; • розрізняє західноєвропейську християнську, східнохристиянську, ісламську, індійську і китайську цивілізації; указує час зародження цих цивілізацій; • виокремлює та описує процеси, пов'язані з утворенням імперії Карла Великого, Візантійської імперії, розколом християнської церкви, об'єднанням арабів, розколом на шіїтів та сунітів; формування держав Центрально-Східної і Південної Європи, відносини Візантії та Русі, функціонування торговельного шляху «із варягів у греки»; • пояснює особливості кочового способу життя порівняно з осілим; вплив норманів на формування державності в східних слов'ян; • наводить приклади впливу діяльності людини на навколишнє середовище, взаємодії людини та 	<p>«Варварські королівства». Від франкської держави Меровінгів до імперії Карла Великого.</p> <p>«Каролінзьке відродження». Розпад імперії Карла Великого.</p> <p>Від Східної Римської імперії до Візантійської імперії.</p> <p>Правління Юстиніана I.</p> <p>Візантія та арабські завойовники.</p> <p>Візантія та Русь. Доба правління Македонської династії.</p> <p>Культура Візантії.</p> <p>Нормани, вікінги, варяги.</p> <p>Вплив походів норманів (вікінгів) на тогочасну Європу. Нормани і Русь. Виникнення Скандинавських держав.</p> <p>Середньовічна людина та християнство. Християнська церква на початку Середньовіччя.</p> <p>Християнізація Європи. Розкол</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • бесіда вчителя/вчительки з класом; • одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань; • колективне обговорення (дискусія) за темами: «Чим відрізнялася імперія Карла Великого від Римської імперії?», «Чому після правління Юстиніана I почалося стрімке скорочення території Візантії?», «Значення боротьби Візантійської імперії з арабськими завойовниками як для неї, так і для Західної Європи», «Вплив візантійської культури на сусідні народи й країни», «Вплив набігів норманів на розвиток Англії, Франції та Німеччини в Середньовіччі», «Місце процесу християнізації у становленні ранньосередньовічної Європи», «Роль християнізації для формування держав Центрально-Східної та Південної Європи», «Що зумовило появу ісламу?», «Внесок китайської та індійської культур доби Раннього Середньовіччя в розвиток культури»; • виконання письмових робіт (короткі есе); • дидактичні ігри та інтерактивні вправи.
---	---	---

<p>природи, особливості повсякденного життя, пов'язані з природними умовами;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розпізнає й описує пам'ятки «Каролінзького відродження», арабо-мусульманської культури часів халіфату, Візантії, Китаю та Індії; • розуміє місце окремої людини в різних цивілізаціях, особливості розвитку країн Сходу в Середньовіччі; • з'ясовує і пояснює мету Ключнійського руху; створення «варварських правд»; • демонструє знання перебігу подій, явищ, процесів, зокрема, походів норманів (вікінгів), арабських завоювань, формування нових держав; • називає ключові риси імперії Карла Великого, Візантійської імперії, Арабського халіфату, Китаю за часів імперії Тан, «раджпутського періоду» Індії; • співвідносить дані історичної карти з іншими джерелами інформації (розповідь учителя/вчительки, текст підручника тощо), визначає межі поширення цивілізацій, держав тощо; • використовує інформацію з історичних та географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів; • установлює послідовність ключових подій, синхронізує події в різних регіонах світу; • визначає ознаки, які дають змогу пов'язати текстові й візуальні джерела, артефакти (музейні об'єкти) та ілюстративний матеріал з історичним періодом, цивілізаційною належністю (у межах теми); 	<p>християнської церкви. Ключнійський рух.</p> <p>Формування держав Центрально-Східної і Південної Європи. Перші держави західного слов'янства. Утворення Чеського, Угорського, Польського королівств, Болгарського царства.</p> <p>Аравійський півострів і його населення. Виникнення ісламу та об'єднання арабів. Мухаммед (Магомет). Арабські завоювання. Арабський халіфат. Суніти і шиїти. Коран. Суна. Арабо-мусульманська культура.</p> <p>Особливості розвитку країн Сходу в Середньовіччі. Держава й суспільство середньовічного Китаю. Китай за часів династій Суй і Тан. Культура Китаю.</p> <p>Індія. Індійське суспільство доби Раннього Середньовіччя. «Раджпутський період». Культура Індії</p>	<p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота з ілюстративним наповненням підручника та іншим медіапродуктом (відео- та аудіоматеріали, 3D-моделі); • виконання вправ на визначення причин, приводу, змісту, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добирання інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем; • наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • самостійне складання системи завдань; • поповнення словникового запасу відповідними поняттями й термінами; • складання хронологічних, синхроністичних таблиць, ментальних карт, «асоціативних куштів» тощо; • робота з лінією часу, історичною картою. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • взаємодія учнів та учениць під час виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі; • виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими та візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими писемними джерелами та артефактами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою
--	--	--

- **розуміє, пояснює та застосовує** поняття й терміни: «варварське королівство», «варварські правди», «бенефіцій», «васал», «сеньйор», «рицар», «експансія», «іслам», «пророк», «імам», «Коран», «Суна», «шиїти», «суніти», «теократична монархія», «халіфат», «Великий шовковий шлях», «вікінги», «нормани», «Русь», «Каролінзьке відродження», «церковна ієрархія», «єпископ», «християнізація», «Папа Римський», «Патріарх», «чернецтво», «Великий китайський канал», «касти», «раджпутський період», «арабески»;
- **дає характеристику** історичним персоналіям (Хлодвіг, Карл Мартелл, Карл Великий, Юстиніан I, Лев III Ісавр, Оттон I, Мухаммад (Мухамед), Лі Шумінь (Тайцзун)), використовуючи інформацію з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріали, матеріали музейних експозицій, формулює власні судження про вчинки історичних осіб;
- **виявляє та розрізняє** причини, результати й наслідки походів і завоювань Карла Великого, розпаду його імперії, розколу християнської церкви, арабських завоювань, розвитку Візантії за Македонської династії, Арабського халіфату та Китаю за часів династій Суй і Тан;
- **порівнює, визначає спільне й відмінне** в організації господарства, суспільства, залежності цих відмінностей від природно-географічних умов країн Європи та Азії в часи Раннього Середньовіччя;
- **усвідомлює** потребу та необхідність збереження пам'яток минулого;
- **висловлює** власну думку щодо впливу походів

(на вибір): «Карл Великий», «Норманська теорія походження династії Рюриковичів», «Мухаммед — творець нової релігії», «Юстиніан I та його епоха», «Нормани (вікінги)», «Китай за правління династії Тан», «Великий шовковий шлях», «Великий китайський канал» тощо;

- добирання експонатів для експозицій віртуального музею «Візантійська імперія в Ранньому Середньовіччі», «Вплив епохи норманів (вікінгів) на Європу», «Перші південнослов'янські держави», «Китай у Ранньому Середньовіччі», «Індія в Ранньому Середньовіччі»;
- складання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Християнізація ранньосередньовічної Європи», «Великий шовковий шлях», «Шлях “із варягів у греки”» тощо;
- учнівські мінідослідження «“Варварські правди” і “Руська правда”: порівняння», «Коран», «Каролінзьке відродження», «Роль чернецтва в розвитку ранньосередньовічної Європи» тощо.

Диференціація:

- вправи різного рівня складності з визначенням історичної постаті, аналізу історичного джерела; пошук та розрізнення первинних і вторинних джерел на задану тему;
- розрізнення фактів і суджень у запропонованому науково-популярному тексті;
- створення повідомлення для соціальної мережі на обрану історичну тематику («Історичні школи дослідження Середньовіччя», «Візантійська культура доби Раннього Середньовіччя», «Нормани» тощо);
- створення образу (словесного, візуального)

норманів (вікінгів), арабських завоювань, процесу християнізації на тогочасну Європу		обраної історичної події, явища шляхом створення постерів, плакатів, буклетів, презентацій; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою
Практичне заняття		
Узагальнення та контроль за розділом		
Розділ II. Зріле (Високе) Середньовіччя (середина XI — середина XIV ст.)		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає стани європейського середньовічного суспільства; хронологічні межі Зрілого (Високого) Середньовіччя, Хрестових походів у Палестину, Балтію, існування імперії Чингісхана, Делійського султанату; дату початку Реконкісти, норманського завоювання Англії, підписання «Великої хартії вольностей»; • розповідає про процес формування станової монархії у Французькому королівстві, перебіг Хрестових походів і походів Чингісхана та Батия, у тому числі на руські князівства, створення та діяльність чернечих і духовних рицарських орденів; • виявляє та наводить приклади впливу діяльності людини на навколишнє середовище; взаємодії людини і природи; дій, спрямованих на збереження навколишнього середовища; взаємозв'язків Чеського, Угорського, Польського королівств, Болгарського царства та Русі-України; • пояснює на прикладах відмінності між суспільними системами держав Європи та Сходу; • називає італійські морські республіки та факторії Генуї на теренах України; • пояснює мету та значення створення факторій 	<p>Зв'язок людини і природи. Повсякденне життя. Три стани європейського середньовічного суспільства. Феодалізм.</p> <p>Міські собори. Монастирі. Чернечі ордени. Тома Аквінський. Романський і готичний стилі. Єресі й боротьба з ними. Школи та університети.</p> <p>Європейське середньовічне місто. Собор. Ратуша. Цех. Гільдія. Комунальний рух.</p> <p>Французьке королівство. Формування станової монархії.</p> <p>Норманське завоювання. Англійське королівство. «Велика хартія вольностей».</p> <p>Священна Римська імперія. Італійські держави.</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснення вчителя/вчительки; • бесіда вчителя/вчительки з класом; • одночасне виконання учнями та ученицями дидактичних і пізнавальних завдань, інтерактивних вправ під керівництвом учителя/вчительки; • колективне обговорення (дискусія) за темами: «Чим феодалне суспільство відрізняється від античного?», «Феодална роздробленість: показник розвитку чи занепаду?», «Наслідки італійської політики німецьких імператорів»; «Причини, результати й наслідки Хрестових походів»; • виконання письмових робіт (короткий переказ та узагальнення матеріалу, короткі есе); • перегляд тематичних навчальних і художніх фільмів із подальшим обговоренням. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання завдань на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу, оформлення структурно-логічних схем; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добирання інформації за

<p>Генуї в Криму;</p> <ul style="list-style-type: none"> • описує повсякденне життя людини періоду Середньовіччя; функціонування середньовічного міста, замку, монастиря, устрій університетів; ознаки романського й готичного стилів; • розпізнає на ілюстративному матеріалі пам'ятки культури Зрілого (Високого) Середньовіччя; • позначає на карті історичні події та об'єкти, перебіг подій, явищ, процесів, зазначених у темі; • використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «суспільний стан», «феод», «феодалізм», «феодальна драбина», «васалітет», «феодальна роздробленість», «зовнішня колонізація», «Хрестові походи», «духовно-рицарські ордени», «схизма», «ересь», «Альбігойські війни», «теократія», «станово-представницька монархія», «парламент», «кортеси», «Генеральні штати», «сейм», «Реконкіста», «турки-сельджуки», «кочова імперія», «внутрішня колонізація», «гільдія», «лихварство», «майстер», «міська комуна», «підмайстер», «учень», «цех»; • дає характеристику основних подій і явищ (у межах змісту теми), а також історичним персоналіям: Тома Аквінський, Григорій VII, Інокентій III, Генріх IV, Фрідріх I Барбаросса, Фрідріх II, Вільгельм Завойовник, Річард Левове Серце, Елеонора Аквітанська, Філіп II Август, Луї IX, Філіп IV Красивий, Салах ад-Дин (Саладин), Чингісхан, Хубілай (використовуючи інформацію 	<p>Розквіт Візантії. Держави Центрально-Східної і Південної Європи. Чеське, Угорське, Польське королівства, Болгарське царство та Русь-Україна.</p> <p>Турки-сельджуки. Султанати.</p> <p>Хрестові походи в Палестину, Балтію. Початок Реконкісти. Духовно-рицарські ордени.</p> <p>Китай за часів династій Сун. Монголи. Імперія Чингісхана. Династія Юань.</p> <p>Делійський султанат</p>	<p>заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем;</p> <ul style="list-style-type: none"> • наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • самостійне формулювання пізнавальних завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси; • опрацювання відеоматеріалів, презентацій, 3D-моделей (рицарські замки, монастирі, собори тощо); • поповнення словникового запасу відповідними поняттями й термінами; • складання хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних куштів» тощо. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі; • виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими та візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Західноєвропейське середньовічне місто», «Велика хартія вольностей», «Чингісхан», «Папа Римський Григорій VII — реформатор католицької церкви» тощо; – добирання експонатів для віртуального музею «Франція та Англія за часів Зрілого (Високого) Середньовіччя»; – укладання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Етапи Реконкісти Піренейського півострова», «Константинополь», «Генуезькі факторії в Криму» тощо;
---	---	---

<p>з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій);</p> <ul style="list-style-type: none"> • аналізує причини та наслідки Хрестових походів у Палестину та Балтію; початку Реконкісти; • визначає передумови, причини та наслідки появи «Великої хартії вольностей»; • формулює запитання щодо можливого впливу тих чи інших історичних подій на життя середньовічного суспільства загалом, його окремих груп (станів) або представників; критерії для порівняння життя населення західноєвропейських міст і міст Русі; • усвідомлює зміст викликів, що висувало різне природне середовище до людини й суспільства епохи Середньовіччя; • висловлює власну думку щодо ролі людини в історичному процесі, обґрунтовує унікальність і неповторність кожної людини; • оцінює вплив на сучасність подій Середньовіччя на прикладі «Великої хартії вольностей» 		<p>– порівняльні мінідослідження «Духовно-рицарські ордени», «Хрестові походи в Палестину та Балтію», «Держави Центрально-Східної Європи. Королівство Руське».</p> <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • різнорівневі практичні дидактичні завдання; • створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події, явища; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою різного рівня складності з проявами історичного мислення
<p>Практичне заняття</p>		
<p>Узагальнення та контроль за розділом</p>		
<p>Розділ III. Пізнє Середньовіччя (середина XIV — XV ст.)</p>		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає хронологічні межі Пізнього Середньовіччя, Столітньої війни, «Війни Троянд» в Англії, утворення Іспанського королівства, укладання «Золотої булли», Кревської унії, Грюнвальдської битви та битви на Косовому полі, існування Кримського ханства; 	<p>Кліматичні зміни. «Чорна смерть» — пандемія чуми XIV ст. та її наслідки. Велика західна схизма і криза папства. Джон Вікліф. Наукові й технічні досягнення.</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • бесіда вчителя/вчительки з класом; • одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань; • колективне обговорення (дискусія) за темами: «Наслідки пандемії чуми XIV ст.», «Як пов'язані між

<ul style="list-style-type: none"> • розповідає про кліматичні зміни та їх вплив на життя людини Пізнього Середньовіччя; відкриття португальців, Ганзу та Кальмарську унію; наукові та технічні досягнення Пізнього Середньовіччя; • розпізнає на ілюстративному матеріалі пам'ятки Раннього Відродження; • розрізняє природні, соціальні, технологічні й культурні зміни та наводить приклади впливу цих змін на життя людини в Пізньому Середньовіччі; • розуміє та пояснює значення для розвитку Європи османських завоювань; виклики, що стояли перед людиною, людськими спільнотами в Пізньому Середньовіччі; причини поразок Хрестових походів проти османів; роль полків з руських земель у перемозі в Грюнвальдській битві; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «чорна смерть», «Столітня війна», «централізована держава», «Війна Троянд», «Ганза», «Авіньйонський полон», «Велика західна схизма», «гуманізм», «Ранне Відродження», «Золота булла», «гусити», «Новгородська республіка», «турки-османи», «яничар», «сипах», «унія», «Косове поле», «Велика Китайська стіна», «Заборонене місто», «моголи»; • описує основні політичні зміни періоду: завершення Реконкісти, незалежнення Московської держави, утворення Османської імперії та загибель Візантійської імперії, занепад Делійського султанату, утворення держави Великих моголів; • зазначає одночасність цих подій в історичному просторі, їхню тривалість, хронологічні межі явищ, процесів і їхню віддаленість одне від 	<p>Мода. Роджер Бекон. Книгодрукування. Йоганн Гутенберг.</p> <p>Формування централізованої держави у Франції. Столітня війна.</p> <p>Англія. «Війна Троянд».</p> <p>Північна Європа. Ганза. Кальмарська унія.</p> <p>Італійські держави. Гуманізм. Ранне Відродження.</p> <p>Утворення Іспанського королівства. Фернандо та Ізабелль. Завершення Реконкісти.</p> <p>Відкриття португальців. Енріке Мореплавець.</p> <p>Священна Римська імперія німецької нації. «Золота булла». Ян Гус. Гуситський рух у Чехії.</p> <p>Держави Центрально-Східної Європи. Кревська унія. Грюнвальдська битва.</p> <p>Дезінтеграція Золотої Орди. Кримське ханство. Незалежнення Московської держави. Іван III.</p>	<p>собою Столітня війна і “Війна Троянд”?), «Чому в XIV ст. відбувся занепад папської влади?», «Наслідки утворення Іспанського королівства та завершення Реконкісти, загибелі Візантійської імперії, гуситських війн, незалежнення Московської держави, поширення книгодрукування», «Османська загроза Європі», «Нащадки Монгольської імперії», «Імперія Тамерлана та імперія Великих моголів»;</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання письмових робіт (на зразок есе); • дидактичні та інтерактивні ігри; • перегляд навчальних фільмів, презентацій, 3D-моделей. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ із добирання інформації для створення структурно-логічної схеми, підготовки короткого повідомлення на задану вчителем/вчителькою тему; • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • самостійне складання завдань: окремі запитання, тестові завдання, опитувальники, кросворди, ребуси тощо; • поповнення словникового запасу відповідними поняттями й термінами; • складання синхроністичних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кущів» тощо. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p>
--	--	--

<p>одного;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розрізняє різноманіття варіантів розвитку подібних подій у різних куточках світу; становище українських земель у складі різних держав; • описує пам'ятки культури Пізнього Середньовіччя; • показує на історичній карті основні події періоду; • порівнює інформацію з різних карт, визначає її повноту; • дає характеристику історичним персоналіям: Жанна д'Арк, Анрі VII, Луї XI, Генрі VII, Ян Гус, Ян Жижка, Маргрете I, Енріке Мореплавець, Тамерлан, Мехмед II Завойовник, Іван III, Фернандо та Ізабелль, Йоганн Гутенберг, Данте Аліг'єрі, Франческо Петрарка, Сандро Боттічеллі, Чжен Хе, Донателло; • зіставляє наміри й результати діяльності історичних діячів і суспільних груп; • визначає за історичними джерелами період, епоху; • з'ясовує чинники, що вплинули на наукові й технічні досягнення Пізнього Середньовіччя; • аргументує за допомогою історичних фактів вплив на поведінку людини подій політичного, економічного та духовного життя в епоху Пізнього Середньовіччя; • виявляє та розрізняє результати й наслідки пандемії чуми XIV ст., «Війни Троянд», утворення Іспанського королівства та завершення Реконквісти, загибелі Візантійської імперії; • визначає та описує наслідки Кривської унії на 	<p>Турки-османи. Тамерлан: спроба відродити імперію Чингісхана. Утворення Османської імперії та загибель Візантійської імперії. Хрестові походи проти османів. Битва на Косовому полі. Янош Хуньяді і Матяш I (Матвій Корвін).</p> <p>Занепад Делійського султанату. Утворення держави Великих моголів. Бабур.</p> <p>Китай за часів династії Мін. «Заборонене місто». Експедиції Чжен Хе</p>	<ul style="list-style-type: none"> • взаємодія учнів та учениць під час роботи з історичними джерелами або добирання джерел для опису історичних подій, явищ і процесів, зокрема, про «чорну смерть» у Криму, Кривську унію; • вправа на визначення пріоритетів і формування демократичних цінностей на матеріалі, присвяченому італійському Відродженню та гуситському руху; • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій про видатних постатей періоду; – добирання експонатів для віртуального музею (на вибір): «Столітня війна», «Гуситські війни», «Падіння Константинополя», «Енріке Мореплавець», «Експедиції Чжен Хе», «Раннє Відродження», «Мода Пізнього Середньовіччя»; – порівняльні мінідослідження «Янош Хуньяді й Матяш I (Матвій Корвін)», «Джон Вікліф і Ян Гус», «Жанна д'Арк і Ян Жижка», «Чингісхан і Тамерлан», «Кальмарська та Кривська унії». <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вправи різного рівня складності з визначенням історичної постаті, аналізу історичного джерела; пошук та розрізнення первинних і вторинних джерел на задану тему; • створення повідомлення для соціальної мережі на обрану історичну тематику; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою; • виконання тестових завдань різного рівня складності
--	---	--

<p>подальшу долю українських земель;</p> <ul style="list-style-type: none"> • презентує цивілізаційні здобутки періоду; • оцінює якість виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв'язку; • висловлює власну думку щодо важливості формування демократичних цінностей на прикладі матеріалів, присвячених італійському Відродженню та гуситському руху; • висловлює власну думку щодо впливу Відродження на європейське суспільство 		
Практичне заняття		
Узагальнення та контроль за розділом		
Узагальнення за рік		

8 КЛАС

Очікувані результати навчання	Зміст навчального предмета/інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади
Назва змістової лінії, розділу, теми/тематики		
ПОВТОРЕННЯ. ВСТУП		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає хронологічні межі Ранньомодерної доби; • наводить приклади різних видів історичних джерел Ранньомодерної доби; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «Ранньомодерна доба», «світова цивілізація»; • встановлює віддаленість і тривалість подій; • розв'язує хронологічні задачі; • користується історичною періодизацією для характеристики історичних подій, явищ, процесів; 	<p>Ранньомодерна доба. Періодизація. Хронологічні межі. Джерела історії Ранньомодерної доби.</p> <p>Підручник — один з інструментів опрацювання курсу</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки, бесіда з класом; • виконання учнями/ученицями пізнавальних завдань. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота з ілюстративним наповненням підручника та іншим медіапродуктом (відео- та аудіоматеріали, 3D-моделі); • виконання завдань із використанням лінії

<ul style="list-style-type: none"> • уміє знаходити потрібну інформацію в підручнику та інших джерелах; • користується підручником для виконання завдань у класі та вдома; • аналізує ілюстративне наповнення підручника; • застосовує історичну карту як джерело знань про події Ранньомодерної доби; • визначає риси/ознаки писемного та візуального джерела Ранньомодерної доби; • усвідомлює, для чого вивчатиметься цей курс; • висловлює власну думку щодо наявності взаємозв'язку між всесвітньою історією та історією України 		<p>часу;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розв'язання хронологічних задач; • поповнення словникового запасу відповідними поняттями й термінами. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • знайомство з особливостями будови підручника; • виконання учнями та ученицями завдань: <ul style="list-style-type: none"> – робота з навчальним текстом, додатками та підготовка запитань до них; – інтерактивні вправи. • робота з додатковими джерелами: підготовка повідомлень/презентацій за темою на вибір («Видатні дослідники й дослідниці Ранньомодерної доби»). <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота з лінією часу й різними видами історичних джерел та історичною картою
Розділ І. Європа і світ на початку Ранньомодерної доби		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає хронологічні межі зазначених у змістовій частині програми подій; основні напрямки й мету експедицій мореплавців; • впізнає та називає окремі твори Леонардо да Вінчі, Рафаеля Санті, Мікеланджело Буонарроті, Тіціана Вечелліо, Донато Браманте, Яна ван Ейка, Єроніма Босха, Пітера Брейгеля Старшого, Альбрехта Дюрера, Рембрандта ван Рейна, Пітера Пауля Рубенса, Дієго Веласкеса; • наводить приклади літературних творів 	<p>Пошуки нових торговельних шляхів до Індії. Експедиції європейських мореплавців. Жага золота й наживи. Зустріч із невідомими в Європі цивілізаціями.</p> <p>Конкіста — завоювання Нового світу. Ернан Кортес, Франсіско Пісарро. Початок створення колоніальних імперій. Латифундії. Работоргівля.</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • бесіда вчителя/вчительки з класом, • організація проведення дидактичних ігор; • встановлення послідовності історичних подій за допомогою створення хронологічної таблиці; • колективні обговорення (дискусії) за темами: «Що було головним в експедиціях мореплавців: пошук торговельних шляхів, пригоди чи жага наживи?», «Чому відкриття

<p>гуманістів (Франческо Петрарка, Мігель де Сервантес, Еразм Роттердамський, Франсуа Рабле, Вільям Шекспір);</p> <p>розповідає про подорожі мореплавців (Христофор Колумб, Васко да Гама, Фернан Магеллан, Хуан Себастьян Елькано, Френсіс Дрейк та інші), Високе Відродження, Реформацію і Контрреформацію, утворення Речі Посполитої, проголошення Московського царства, Національно-визвольну війну в Нідерландах та підписання Утрехтської унії, релігійні війни, османські завоювання тощо; про внесок у розвиток наукових знань Нікколо Макіавеллі, Рене Декарта, Андреаса Везалія, Миколая Коперника, Джордано Бруно, Галілео Галілея;</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає основний зміст Тордесільяського, Сарагоського договорів, Аугсбурзького релігійного миру, Нантського едикту; • з'ясовує роль українського козацтва у стримуванні османської експансії; • пояснює наслідки проникнення європейців у різні регіони світу та реакції на це правителів, народів; наслідки проникнення європейців у різні регіони світу для розвитку українських земель; виклики, що стояли перед людиною, людськими спільнотами Ранньомодерної доби в різних природних середовищах, визначає їхні основні стратегії виживання та розвитку; • розпізнає на ілюстративному матеріалі пам'ятки культури Високого Відродження, бароко, держав Сходу, доколумбових цивілізацій Америки; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «Великі географічні відкриття», «колоніальна імперія», «латифундія», «метрополія», «Конкіста», «колоніальні війни», «мануфактура», 	<p>Зміна маршрутів світових торговельних шляхів. Масові міграції європейців.</p> <p>Розвиток ринкових відносин. Мануфактурне виробництво. Міста. Зміни в житті селянства. Фільварки. Кріпацтво.</p> <p>Повсякденне життя населення Західної і Східної Європи.</p> <p>Мода.</p> <p>Гуманізм. Високе Відродження.</p> <p>Іспанія і Священна Римська імперія. Карлос I (Карл V). Католицька церква напередодні Реформації.</p> <p>Поширення Реформації. Лютерани. Кальвіністи. Контрреформація в Європі. Єзуїти. Тридентський собор. Аугсбурзький релігійний мир 1555 р. Філіп II.</p> <p>Національно-визвольна війна в Нідерландах. Утрехтська унія.</p> <p>Королівська реформація в Англії. Єлизаветинська доба.</p> <p>Релігійні війни у Франції. Нантський едикт.</p> <p>Культура бароко. Народження нової європейської науки.</p>	<p>європейців призвели до утворення колоніальних імперій?», «Чому заклики до реформ католицької церкви призвели до розколу та війн?», «Що робило османську експансію небезпечною для Європи?», «Чому Карлосу I (Карлу V) не вдалося встановити свою зверхність над Європою?»;</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання письмових робіт (написання коротких есе). <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота з ілюстративним наповненням підручника та іншим медіапродуктом; • складання завдань із використанням нових понять і термінів: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси; • складання ментальних карт, «асоціативних кущів» тощо. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • взаємодія учнів та учениць у складі пар або малих груп (взаємоопитування, діалоги й репліки для коміксів про релігійні суперечки між представниками католицької церкви тощо); • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою «Видатні правителі доби»; – добирання експонатів для віртуального музею «Великі географічні відкриття», «Митці Високого Відродження», «Шедеври бароко»; – порівняльне мінідослідження «Лютеранство і кальвінізм»,
--	---	---

<p>«революція цін», «ринкові відносини», «Високе Відродження», «Реформація», «Контрреформація», «протестантизм», «лютеранство», «кальвінізм», «релігійні війни», «гугеноти», «національно-визвольна війна», «цар», «опричнина», «бароко», «сьюгун»;</p> <ul style="list-style-type: none"> • позначає на карті історичні події та об'єкти, перебіг подій, явищ, процесів, зазначених у темі; українські землі у складі Речі Посполитої, Московського царства; • використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів; • дає характеристику історичним персоналіям: Мартін Лютер, Жан Кальвін, Філіп II, Генрі VIII, Єлизавета I, Вільгельм (Віллем) Оранський, Анрі IV, Сигізмунд II Август та інші (використовуючи інформацію з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріали, матеріали музейних експозицій), формулює власні судження про вчинки історичних осіб; • розрізняє відмінності колоніальної експансії Іспанії, Португалії та інших європейських держав; природні, соціальні, технологічні й культурні зміни країн Європи та Азії Ранньомодерної доби та наводить приклади впливу цих змін на життя людини; • порівнює розвиток держав Європи та Азії Ранньомодерної доби, зазначає особливості розвитку, причини піднесення і занепаду; • виокремлює причини, перебіг подій і наслідки Великих географічних відкриттів, Реформації та Контрреформації, Національно-визвольної війни в 	<p>Утворення Речі Посполитої. Проголошення Московського царства. Іван Грозний. Лівонська війна.</p> <p>Османські завоювання XVI ст. Сулейман I Пишний і Роксолана.</p> <p>Іран. Початок правління династії Сефевідів. Аббас I. Імперія Великих моголів. Акбар Великий.</p> <p>Китай за часів занепаду династії Мін. Проникнення європейців до Китаю та Японії</p>	<p>– підготовка навчальних проєктів (повідомлення, презентації, представлення результатів мінідосліджень тощо).</p> <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вправи на створення коротких повідомлень для соціальної мережі «Національно-визвольна війна в Нідерландах», «Єлизаветинська доба в Англії», «Релігійні війни у Франції», «Народження нової європейської науки», «Утворення Речі Посполитої», «Лівонська війна» тощо; • визначення віддаленості, тривалості одних подій, явищ, процесів щодо інших; • створення коміксу обраної історичної події; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою
---	---	--

<p>Нідерландах, релігійних війн у Франції, утворення Речі Посполитої, проголошення Московського царства, Лівонської війни, османських завоювань XVI ст. Сулеймана I Пишного;</p> <ul style="list-style-type: none"> • характеризує цивілізації доколумбової Америки (ацтеки, мая, інки); • висловлює власну думку щодо впливу Реформації на формування демократичних поглядів, дає негативну оцінку явищу рабства; впливу Великих географічних відкриттів, Реформації та Контрреформації, османських завоювань XVI ст. на розвиток українських земель 		
<p>Практичне заняття</p>		
<p>Узагальнення та контроль за розділом</p>		
<p align="center">Розділ II. Європа і світ наприкінці XVI — у XVII ст.</p>		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає дати Англійської революції, правління Стюартів, заснування Ост-Індської компанії, прийняття «Білля про права», Тридцятилітньої війни, підписання Вестфальського миру, початок правління династії Цін у Китаї; • називає час становлення абсолютної монархії у Франції, Голландської колоніальної експансії, заснування колоній європейців у Північній Америці, «закриття» Японії; • описує перебіг подій Англійської революції, перетворення Швеції на велику державу, Тридцятилітньої війни, Козацької революції (Національно-визвольної війни), «Потопу», османської експансії в XVII ст., Смути і зміни династії в Московському царстві, загарбання Сибіру і Далекого Сходу, об'єднання Японії, завойовницьких 	<p>Становлення абсолютної монархії у Франції. Абсолютизм за Луї XIV та його наступників.</p> <p>Об'єднані провінції Нідерландів. Голландська колоніальна експансія. Ост-Індська компанія.</p> <p>Правління Стюартів. Англійська революція. Утвердження парламентаризму. «Білль про права». Заснування колоній європейців у Північній Америці.</p> <p>Перетворення Швеції на велику</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки, бесіда; • виконання завдань із використанням статичної та інтерактивної лінії часу; • колективне обговорення (дискусія) за темами: «Чи була влада французьких королів необмеженою?», «Чим вирізнялися європейські колонії в Північній Америці?», «Чому Швеція стала великою державою?», «Чи можливо “закриття” країни вберегти від іноземного впливу?», «Чому після Тридцятилітньої війни виникла необхідність створення системи міжнародних відносин?»; • виконання письмових робіт (короткі есе); • дидактичні ігри та інтерактивні вправи з використанням ментальних карт і

<p>походів у Корею та Китай, «закриття» Японії;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розпізнає і описує зміни першості серед європейських держав у Ранньомодерну добу; • позначає на карті події Тридцятилітньої війни та її наслідки (територіальні зміни), напрямки османської, московської, шведської експансії; • використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «абсолютизм», «абсолютна монархія», «самодержавство», «аристократична (шляхетська) республіка», «шляхетська демократія», «меркантилізм», «парламентська монархія», «протекторат», «протекціонізм», «політика самоізоляції», «самураї», «сьюгунат», «богдихан»; • дає характеристику історичним персоналіям: Арман-Жан дю Плессі де Рішельє, Луї XIV, Олівер Кромвель, Вільям III Оранський, Жан-Батист Кольбер, Густав II Адольф, Альбрехт фон Валленштейн, Ян II Казимир, Олексій Михайлович, Мехмед Кепрюлю, Мегмед IV, Токугава Іеясу (використовуючи інформацію з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріали, матеріали музейних експозицій), формулює власні судження про вчинки історичних осіб; • виділяє та характеризує зміст Вестфальської системи міжнародних відносин; • виокремлює особливості абсолютної монархії та порівнює процеси її становлення в різних державах; • порівнює процес і наслідки колонізації Америки європейськими державами та загарбання 	<p>державу. Тридцятилітня війна. Вестфальська система міжнародних відносин.</p> <p>Річ Посполита: «шляхетська демократія». Козацька революція. «Потоп».</p> <p>Османська експансія в XVII ст. та протидія їй.</p> <p>Смута і зміна династії в Московському царстві. Загарбання Сибіру і Далекого Сходу.</p> <p>Маньчжури. Початок правління династії Цін у Китаї. Об'єднання Японії.</p> <p>Завойовницькі походи в Корею та Китай. «Закриття» Японії</p>	<p>«асоціативних кущів»;</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота з ілюстративним наповненням підручника, перегляд тематичних навчальних фільмів і відеоматеріалів, презентацій, 3D-моделей. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • виконання вправ із добирання інформації, ілюстрацій за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем, розрізнення фактів і суджень; • наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням, 3D-моделями; • складання системи тестових завдань; • визначення віддаленості, тривалості одних подій, явищ, процесів щодо інших за допомогою лінії часу та хронологічних таблиць. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі, на знання нових понять і термінів; • спільне виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими та візуальними джерелами, хронологічними й синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими джерелами:
---	--	--

<p>Московським царством Сибіру;</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає причини та наслідки становлення абсолютної монархії в Ранньомодерну добу, об'єднання провінцій Нідерландів та Голландської колоніальної експансії, Англійської революції та утвердження парламентаризму, заснування колоній європейців у Північній Америці, перетворення Швеції на велику державу, Тридцятилітньої війни, Козацької революції (Національно-визвольної війни), «Потопу», Смути і зміни династії в Московському царстві, об'єднання та «закриття» Японії; • розкриває роль Козацької держави в подіях другої половини XVII ст.; • висловлює власну думку щодо формування демократичних традицій та значення «Білля про права» 		<ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Англійська революція», «Смута в Московському царстві та участь у ній українських козаків», «“Потоп” (“Шведський потоп”) у Речі Посполитій», «Українське козацтво у війнах XVII ст.», «Початок правління Маньчжурської династії в Китаї» тощо; – добирання експонатів для віртуального музею «Колонізація Північної Америки. Перші поселенці»; – укладання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Версальський палац», «Амстердамська біржа» тощо; – порівняльні мінідослідження «Колонізація Америки європейськими державами та загарбання Московським царством Сибіру: спільне й відмінне». <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • різнорівневі практичні дидактичні завдання; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою різного рівня складності з проявами історичного мислення
Практичне заняття		
Узагальнення та контроль за розділом		
Розділ III. Європа і світ у XVIII ст.		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає дати Північної війни, проголошення Російської імперії, прийняття Декларації незалежності, Війни за незалежність та прийняття Конституції США, заснування Англійської Ост- 	<p>Просвітництво. Енциклопедисти. Масони. Класицизм. Зміни в повсякденному житті. Мода. Північна війна. Утворення Російської</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • бесіда вчителя/вчительки з класом; • виконання учнями та ученицями • пізнавальних завдань, інтерактивних вправ;

<p>Індської компанії, поділів Речі Посполитої, час початку індустріальної (промислової) революції, «закриття» Китаю; хронологічні межі «війн розкоші», періоду «освіченого абсолютизму», епохи Просвітництва, колонізації Індії;</p> <ul style="list-style-type: none"> • описує вплив на життя різних верств населення індустріальної (промислової) революції; життя населення колоній Великої Британії в Північній Америці, перебіг подій прийняття Декларації незалежності США, Війни за незалежність і прийняття Конституції США, початок боротьби за спадщину Османської імперії, процесів колонізації Індії та «закриття» Китаю; • розповідає про енциклопедистів (Дені Дідро, Жан-Жак Руссо, Вольтер, Шарль Луї де Монтеск'є), масонські ложі, зміни в повсякденному житті, мінливість моди у XVIII ст.; • пояснює, чому Козацька держава не вписувалася в політичну карту тогочасної Європи; • позначає на карті події Північної війни, Війни за незалежність США, територіальні зміни внаслідок поділів Речі Посполитої; використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів; • встановлює послідовність «війн розкоші», територіальних змін Речі Посполитої; • вказує особливості правового статусу різних верств суспільства країн Європи у XVIII ст., «освіченого абсолютизму» Іспанії, Швеції, Володінг австрійських Габсбургів, Королівства Пруссії, Російської імперії; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «Просвітництво», «енциклопедисти», 	<p>імперії.</p> <p>«Освічений абсолютизм» (Іспанія, Португалія, Данія, Швеція, Володінг австрійських Габсбургів, Королівство Пруссія, Російська імперія).</p> <p>«Війни розкоші». Поділи Речі Посполитої. Початок боротьби за спадщину Османської імперії. Доля українських земель у цих подіях.</p> <p>Початок індустріальної (промислової) революції, її вплив на життя різних верств населення. Джеймс Ватт.</p> <p>Колонії Великої Британії в Північній Америці. Декларація незалежності США. Війна за незалежність. Конституція США.</p> <p>Англійська Ост-Індська компанія. Колонізація Індії. «Закриття» Китаю</p>	<ul style="list-style-type: none"> • колективне обговорення (дискусія) за темами: «Що змінило в європейській політиці поява Російської імперії?», «Який вплив на життя різних верств населення мала індустріальна (промислова) революція?», «Чому англійські колонії в Північній Америці здобули незалежність?», «Чому першість у колоніальній боротьбі здобула Англія?»; • виконання письмових робіт (короткі есе); • робота з ілюстративним наповненням підручника, перегляд тематичних навчальних фільмів і відеоматеріалів, презентацій, 3D-моделей. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем; • самостійне складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси; • наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • поповнення словникового запасу відповідними поняттями й термінами; • складання хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кущів» тощо.
--	---	---

<p>«масони», «класицизм», «індустріальна (промислова) революція», «промисловий переворот», «освічений абсолютизм»;</p> <ul style="list-style-type: none"> • дає характеристику історичним персоналіям: Петро I, Карл XII, Фрідріх II Великий, Марія Терезія, Йосип II, Катерина II, Іммануїл Кант, Бенджамін Франклін, Джордж Вашингтон, Тадеуш Костюшко (використовуючи інформацію з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріали, матеріали музейних експозицій), формулює власні судження про вчинки історичних осіб; • встановлює причини та передумови Північної війни, поділів Речі Посполитої, утворення США та Війни за незалежність, «закриття» Китаю; • аналізує писемні джерела (Декларацію незалежності США, Конституцію США та інші); • виокремлює особливості колоніальної політики країн Європи у XVIII ст.; • оцінює культурний та історичний спадок епохи Просвітництва; • висловлює власну думку щодо впливу прийняття Декларації незалежності США на формування поглядів у сфері прав людини 		<p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі; • виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими та візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Війна за незалежність США», «"Закриття" Китаю», «Винайдення парової машини», «Утворення Російської імперії та Україна», «Семилітня війна» тощо; – добирання експонатів для віртуального музею «Війни XVIII ст.»; – укладання екскурсійного/туристичного маршруту: «Освічені монархи Європи»; – порівняльні мінідослідження «Мода XVII—XVIII ст.». <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • різнорівневі практичні дидактичні завдання; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою
Практичне заняття		
Узагальнення та контроль за розділом		
Узагальнення за рік		

9 КЛАС

Очікувані результати навчання	Зміст навчального предмета/інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади
Назва змістової лінії, розділу, теми/тематики		
ПОВТОРЕННЯ. ВСТУП		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає хронологічні межі Модерної доби; • наводить приклади різних видів історичних джерел Модерної доби; • описує потенційно найбільш важливі зміни, що відбулися в історичний період; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «Модерна доба», «довге ХІХ ст.», «модернізація»; • встановлює віддаленість та тривалість подій; • розв'язує хронологічні задачі; • користується історичною періодизацією для характеристики історичних подій, явищ, процесів; • уміє знаходити потрібну інформацію в підручнику та інших джерелах; • користується підручником для виконання завдань у класі та вдома; аналізує ілюстративне наповнення підручника; • застосовує історичну карту як джерело знань про події Модерної доби; • визначає риси/ознаки писемного та візуального джерела Модерної доби; • усвідомлює, для чого вивчатиметься цей курс; • висловлює власну думку щодо наявності взаємозв'язку між всесвітньою історією та історією України 	<p>Модерна доба. Періодизація. Хронологічні межі. Джерела історії Модерної доби.</p> <p>Підручник — один з інструментів опрацювання курсу</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вступна розповідь вчителя/вчительки, бесіда з класом; • дидактичні та інтерактивні ігри; • колективне обговорення (дискусія), «коло ідей»; • перегляд навчальних фільмів, презентацій. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ із добирання інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем; • застосування нових понять і термінів; виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • добирання прикладів визначних історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • перегляд документальних фільмів із подальшим обговоренням. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • взаємодія учнів та учениць під час роботи з історичними джерелами або добирання джерел для опису історичних подій, явищ і процесів;

		<ul style="list-style-type: none"> • вправа на визначення моральних цінностей; • робота з додатковими джерелами: підготовка повідомлень/презентацій: «Видатні дослідники й дослідниці Модерної доби», «Періодизація Модерної доби: підходи і рішення». <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • різнорівневі дидактичні завдання
Практичне заняття		
Узагальнення та контроль за розділом		
Розділ І. Європа, Америка і світ наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає час Французької революції, правління режиму Директорії, існування імперії Наполеона Бонапарта, «трьох славних днів», «Священного союзу», боротьби за незалежність держав Латинської Америки, чартистського руху, Великого голоду в Ірландії, «Весни народів», Віденського конгресу; • виокремлює та описує процеси, пов'язані з розгортанням індустріальної (промислової) революції; • наводить приклади прав і свобод людини, які належать до «першого покоління»; • з'ясовує і пояснює мету утворення «Священного союзу», основну ідею «Доктрини Монро»; вислову «Велика Британія — “майстерня світу”», роль опіуму в колоніальній політиці європейців щодо Китаю; чому Велика Британія уникла революційних потрясінь; • демонструє знання перебігу подій, явищ, процесів Французької революції кінця XVIII ст., революційних 	<p>«Старий порядок». Французька революція кінця XVIII ст. Конституційна монархія. Республіка.</p> <p>Декларація прав людини і громадянина 1789 р. Якобінська диктатура. Директорія. Війни Наполеона Бонапарта. Консульство. Імперія.</p> <p>Віденський конгрес. «Священний союз». Режими реставрації та реакції. Революційні рухи, виступи, революції 20—30-х рр. XIX ст. (Греція, Італійські держави, Іспанія, Росія, Бельгія, Франція, Польща).</p> <p>Утворення незалежних держав у Латинській Америці.</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • бесіда вчителя/вчительки з класом, акцентування на ключових моментах; • одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань; • колективне обговорення (дискусія) за темами: «Чи можна Французьку революцію XVIII ст. називати Великою?», «Що ефективніше для поступу суспільства: революція чи реформи?», «Індустріальне суспільство — новий крок у поступі людства»; • виконання письмових робіт (короткі есе); • дидактичні ігри та інтерактивні вправи; • перегляд та обговорення тематичних навчальних фільмів і відеоматеріалів, презентацій, 3D-моделей. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання завдань на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної

<p>рухів, виступів, революцій 20—30-х рр. XIX ст., чартизму, Великого голоду в Ірландії, завоювання Алжиру Францією, розширення колоніальних володінь Англії в Індії, Першої «опіумної» війни в Китаї, революції 1848—1849 рр. у Західній і Центральній Європі;</p> <ul style="list-style-type: none"> • описує вплив на повсякденне життя різних верств населення розгортання індустріальної (промислової) революції; • називає ключові риси консерватизму, лібералізму, соціалізму, націоналізму; • пояснює найбільш значущі причини припинення трансатлантичної торгівлі; взаємозв'язок між економікою і колоніальною політикою; • позначає на карті напрямки походів Наполеона I та територіальні зміни, пов'язані з наполеонівськими війнами, рішеннями Віденського конгресу; колоніальних загарбань, національно-визвольної боротьби, залізничного будівництва; • використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів; • установлює послідовність ключових подій, синхронізує події в різних регіонах світу; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «старий порядок», «конституційна монархія», «якобінці», «революційний терор», «Вандея», «континентальна блокада», «інтервенція», «військова коаліція», «Директорія», «кодекс», «жандарм Європи», «політична реакція», «Весна народів», «ідеологія», «утопія», «соціалізм», «слов'янофіли», «комунізм», «марксизм», «класицизм», «ампір», «романтизм», «індустріальне 	<p>США в першій половині XIX ст. «Доктрина Монро».</p> <p>Розгортання індустріальної (промислової) революції у країнах Західної Європи та її наслідки. Залізничне будівництво. Велика Британія — «майстерня світу». Місто і село. Повсякденне життя.</p> <p>Класицизм, ампір, романтизм у європейській культурі. Формування національної класичної музики.</p> <p>Спроби осмислення нової дійсності. Консерватизм, лібералізм, соціалізм, націоналізм.</p> <p>Парламентські реформи у Великій Британії. Чартизм.</p> <p>Османська імперія, Персія: спроби подолання воєнної відсталості. Посилення колоніальної експансії європейськими державами. Географічні відкриття. Великий голод в Ірландії. Завоювання Алжиру Францією. Розширення колоніальних володінь Англії в Індії. Перша «опіумна» війна в Китаї. Згорання трансатлантичної торгівлі. Територіальні загарбання Російської</p>	<p>події, явища або процесу, розрізнення фактів і суджень;</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ із добирання і систематизації інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем; • наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • застосування нових понять і термінів під час складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси; • складання синхроністичних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кушів» тощо; • підготовка аналітичної записки на задану тему. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі; • спільне виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими та візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Якобінська диктатура», «Вандейське повстання», «Наполеонівські війни», «Чартистський рух», «Весна народів», «Опіумні війни», «Російська експансія на Кавказі», «Сімон Болівар», «Українські землі в міжнародних відносинах
--	---	--

<p>суспільство», «західники», «карбонарії», «консерватизм», «лібералізм», «націоналізм», «нація», «парламентська демократія», «професійна спілка», «реставрація», «чартистський рух», «фритредерство», «фермер», «аболіціонізм», «плантації», «Танзимат»;</p> <ul style="list-style-type: none"> • дає характеристику історичним персоналіям: Жорж-Жак Дантон, Максиміліан Робесп'єр, Наполеон Бонапарт, Талейран, Олександр І, Микола І, Клемент Меттерніх, Іштван Сечені, Сімон Болівар, Франсуа Домінік Туссен (Лувертюр), Джузеппе Мадзіні, Шандор Петефі (використовуючи інформацію з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріали, матеріали музейних експозицій), формулює власні судження про вчинки історичних осіб; • встановлює причини формування національно-визвольних рухів у країнах Європи, невдачі подолання відсталості Османської імперії та Ірану; • з'ясовує відмінності мистецьких стилів і причини їх появи; національні особливості й наслідки революцій 1848—1849 рр., у тому числі на українських землях; • характеризує політичний, суспільний устрій, господарський розвиток Великої Британії, Франції, Російської імперії, процес становлення парламентаризму в Європі; • аналізує зміст Декларації прав людини і громадянина 1789 р.; • визначає наслідки розгортання індустріальної (промислової) революції у країнах Західної Європи; • оцінює роль Французької революції, яка стала поштовхом до модернізації соціальної і культурної сфер життя Європи; 	<p>імперії (Бессарабія, Фінляндія, Польща, Кавказ).</p> <p>Революції 1848—1849 рр. у Західній і Центральній Європі. Національні рухи слов'янських народів</p>	<p>першої половини ХІХ ст.» тощо;</p> <ul style="list-style-type: none"> – добирання експонатів для віртуального музею «Французька революція кінця ХVІІІ ст.»; – укладання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Велика Британія — “майстерня світу”» тощо; – порівняльні мінідослідження «Консерватизм, лібералізм, соціалізм, націоналізм», «Національне відродження поневолених народів Європи». <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вправи різного рівня складності з визначенням історичної постаті, аналізу історичного джерела; пошук та розрізнення первинних і вторинних джерел на задану тему; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому науково-популярному тексті; • створення повідомлення для соціальної мережі на обрану історичну тематику; • створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою різного рівня складності з проявами історичного мислення
---	---	---

<ul style="list-style-type: none"> • формулює історичне значення Французької революції кінця XVIII ст. і «Весни народів», «доктрини Монро»; • висловлює власну думку щодо впливу подій у Франції на формування поглядів на загальнолюдські цінності, використання революційних методів як способу розв’язання суспільно-політичних проблем 		
Практичне заняття		
Узагальнення та контроль за розділом		
Розділ II. Європа, Америка і світ у 50—70-ті рр. XIX ст.		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає хронологічні межі Другої імперії у Франції, Сипайського повстання в Індії, Вікторіанської доби в Англії, Кримської війни, процесів об’єднання Італії та Німеччини, реформ у Росії, громадянської війни в США, «Доби Мейдзі» в Японській імперії; • описує процес освоєння Дикого Заходу; • з’ясовує і пояснює сутність парламентських реформ в Англії, реформ 60—70-х рр. XIX ст. в Російській імперії, реформ «Доби Мейдзі» в Японії; мету створення Міжнародного комітету Червоного Хреста; • вказує особливості політичної системи Англії та США; • демонструє знання перебігу подій, явищ, процесів франко-пруської війни, Кримської війни, утворення Німецької імперії та королівства Італія, трансформації Австрійської імперії в Австро-Угорщину, громадянської війни в США; • називає ключові риси суспільних рухів у Російській імперії; 	<p>Друга імперія у Франції. Внутрішня політика і зовнішня експансія. Франко-пруська війна та її наслідки.</p> <p>Парламентські реформи в Англії. Колоніальні загарбання. Сипайське повстання в Індії. Кримська війна та її наслідки. Українці в Кримській війні.</p> <p>Утворення Німецької імперії та королівства Італія. Битва під Сольферіно. Створення Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ).</p> <p>Трансформація Австрійської імперії в Австро-Угорщину. Нові Балканські держави.</p> <p>Реформи 60—70-х рр. XIX ст. в</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • евристична бесіда вчителя/вчительки з класом, пояснення складних моментів; • одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань під керівництвом учителя/вчительки; • колективне обговорення (дискусія) за темами: «Чому зазнала краху Друга імперія у Франції?», «Як змінилося співвідношення сил у Європі після утворення Німецької імперії?», «Чому Англії вдалося підкорити і утримати під своєю владою Індію?», «Чи можна вважати Кримську війну покаранням Росії європейськими державами?», «Якою була головна причина громадянської війни в США: прагнення збереження єдності країни чи бажання скасування рабства?»; • виконання письмових робіт (короткі есе); • дидактичні ігри та інтерактивні вправи; • опрацювання ілюстративного наповнення підручника, перегляд тематичних навчальних і документальних фільмів, презентацій, 3D-

<ul style="list-style-type: none"> • пояснює причини піднесення Пруссії і її переважну роль в об'єднанні Німеччини; зміни у співвідношенні сил у Європі після утворення Німецької імперії; причини проведення реформ у Російській імперії; чинники, які дозволили Англії підкорити і утримати під своєю владою Індію; місце українців у складі армій Російської та Османської імперій часів Кримської війни; • позначає на карті напрямки колоніальних загарбань Англії, перебіг подій франко-пруської війни, Кримської війни, громадянської війни в США, територіальні зміни внаслідок утворення Німецької імперії та королівства Італія, трансформації Австрійської імперії в Австро-Угорщину та утворення нових Балканських держав, загарбань Російської імперії на Кавказі та в Середній Азії; • використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів; • встановлює послідовність ключових подій, синхронізує події в різних регіонах світу; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «двопартійна система», «народники», «сипаї», «аболіціонізм», «гомстед», «Доба Мейдзі»; • дає характеристику історичним персоналіям: королева Вікторія, Вільям Гладстон, Бенджамін Дізраелі, Луї Наполеон (Наполеон III), Авраам Лінкольн, Джузеппе Гарібальді, Камілло Кавур, Отто фон Бісмарк, Жан Анрі Дюнан, Франц Йосип I, Єлизавета-Амалія-Євгенія (Сісі), Олександр II, Муцухіто (Мейдзі) (використовуючи інформацію з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріали, матеріали музейних експозицій), формулює власні 	<p>Російській імперії. Суспільні рухи. Приборкання народів Кавказу. Загарбання Середньої Азії.</p> <p>Громадянська війна в США і «Реконструкція» Півдня.</p> <p>«Доба Мейдзі» в Японській імперії</p>	<p>моделей.</p> <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • встановлення за поданою інформацією причин, визначення приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добирання інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем; • наведення прикладів визначних історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • поповнення словникового запасу відповідними поняттями й термінами шляхом опрацювання науково-популярного тексту; • складання хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кушів» тощо; • підготовка аналітичної записки на задану тему. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі; • виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими та візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими джерелами:
---	---	--

<p>судження про вчинки історичних осіб;</p> <ul style="list-style-type: none"> • встановлює причини та наслідки краху Другої імперії у Франції, Кримської війни, франко-пруської війни, громадянської війни в США, трансформації Австрійської імперії в Австро-Угорщину; • вирізняє особливості проведення реформ 60—70-х рр. XIX ст. в Російській імперії на українських землях; • порівнює і з'ясовує спільне та відмінне кріпацтва в Російській імперії і рабства в США, процесів об'єднання Німеччини й Італії; • визначає наслідки поразки Російської імперії в Кримській війні; • формулює історичне значення утворення Німецької імперії; • висловлює власну думку щодо впливу скасування рабства на суспільну думку Нового та Старого світу 		<ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Поява організації Червоний хрест», «Паризька комуна», «Тисяча Гарібальді», «Громадянська війна в Канзасі», «Освоєння Дикого Заходу» тощо; – добирання експонатів для віртуального музею «Кримська війна»; – порівняльні мінідослідження «Кріпацтво в Російській імперії і рабство в США», «Об'єднання Німеччини і об'єднання Італії». <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вправи різного рівня складності з визначенням історичної постаті, аналізу історичного джерела; пошук та розрізнення первинних і вторинних джерел, фактів і суджень на задану тему; • створення повідомлення для соціальної мережі про одну з обраних історичних постатей; • створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події; • складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою, структурно-логічною схемою
Практичне заняття		
Узагальнення та контроль за розділом		
Розділ III. Європа, Америка і світ наприкінці XIX — на початку XX ст.		
Учень/учениця:	Монополізація економіки.	Фронтальна робота:

<ul style="list-style-type: none"> • називає час завершення формування індустріального суспільства в розвинених країнах світу, Третью республіку у Франції, будівництва Суецького каналу, англо-бурської війни, національно-визвольного руху в Індії, Молодотурецької революції, Іранської революції, Сінхайської революції, утворення військово-політичних союзів (Троїстий союз і Антанта), японсько-англійського союзу, столипінської реформи в Російській імперії, відновлення Олімпійських ігор; • називає технічні винаходи і наукові досягнення кінця XIX — початку XX ст., напрями мистецтва кінця XIX — початку XX ст.; • розповідає про видатні пам'ятки культури кінця XIX — початку XX ст.; • перелічує країни — учасники Троїстого союзу та Антанти; • виокремлює та описує складові процесів монополізації економіки, зростання ролі держави в суспільному житті, завершення формування індустріального суспільства в розвинених країнах світу; • наводить приклади мистецьких творів, які належать до імпресіонізму та авангардизму; • з'ясовує і пояснює передумови й причини «відкриття» Китаю та розподіл його на зони впливу великих держав; сутність справи Дрейфуса; сутність та мету режиму сегрегації в південних штатах США; • демонструє знання перебігу подій, явищ, процесів Третью республіку у Франції, національно-визвольного руху в Індії, російсько-японської війни, революції 1905—1907 рр. у Російській імперії, повстання Іхетуань, Фашодського інциденту, англо- 	<p>Зростання ролі держави в суспільному житті. Завершення формування індустріального суспільства в розвинених країнах світу.</p> <p>Третя республіка у Франції. Політичні кризи. Справа Дрейфуса.</p> <p>Німецька імперія. Економічне піднесення. Перехід Німеччини до «світової політики».</p> <p>Втрата Великою Британією промислової першості. Посилення колоніальної експансії. Національно-визвольна боротьба ірландців. Суецький канал. Національно-визвольний рух в Індії. Ліберальні реформи Девіда Ллойд Джорджа.</p> <p>Італія після об'єднання. Еміграція. «Ера Джолітті». Колоніальна політика.</p> <p>Економічне піднесення США. Антитрестівське законодавство. Експансіонізм. Режим сегрегації в південних штатах. «Справедливий курс» Теодора Рузвельта. «Нова демократія» Томаса Вудро Вільсона. США і Латинська Америка.</p> <p>Російська імперія — наздоганяльний розвиток. Колоніальна політика</p>	<ul style="list-style-type: none"> • розповідь, пояснення, бесіда з класом учителя/вчительки; • виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань, інтерактивних вправ; • колективне обговорення (дискусія) за темами: «Монополізація економіки: переваги й недоліки», «За якими ознаками визначали великі держави на початку XX ст.?», «Чому на початку XX ст. стали актуальними соціальні й демократичні реформи?», «Чому США, здобувши промислову першість, не стали панівною силою у світі?», «Чому колоніальне питання на початку XX ст. все більш загрожувало миру у світі?»; • виконання письмових робіт (короткі есе); • перегляд тематичних навчальних, документальних, художніх фільмів і • відеоматеріалів, презентацій, 3D-моделей. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу, добирання і систематизація інформації на задану тему; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • визначення ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • самостійне складання системи завдань на задану тему; • складання структурно-логічних схем, ментальних карт, «асоціативних кушів» тощо;
---	--	--

<p>бурської війни;</p> <ul style="list-style-type: none"> • установлює послідовність ключових подій, синхронізує події в різних регіонах світу; • описує вплив на повсякденне життя різних верств населення науково-технічної революції межі XIX—XX ст., соціальних та культурних змін; • пояснює причини еволюції європейського соціалістичного руху від радикальних до поміркованих форм і легальної парламентської діяльності; • позначає на карті колоніальний розподіл Африки європейськими державами, японську територіальну експансію, територіальні зміни, пов'язані з поразкою Російської імперії у війні з Японією, території, охоплені англо-бурською війною, розподіл Ірану на сфери впливу; • використовує інформацію з історичних та географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «політична криза», «імперіалізм», «соціал-демократія», «гомруль», «обструкція», «бойкот», «реформізм», «масове виробництво», «монополія», «картель», «дуалістична монархія», «синдикат», «трест», «світова політика», «військово-політичний союз», «локальні конфлікти», «еклектика», «імпресіонізм», «класицизм», «масова культура», «модерн», «реалізм», «авангардне мистецтво», «абстракціонізм», «суфражистки», «емансипація жінки», «сегрегація»; • дає характеристику історичним персоналіям: Теодор Рузвельт, Вільям Тафт, Томас Вудро Вільсон, Альфред Таєр Мехен, Девід Ллойд Джордж, 	<p>Російської імперії на Далекому Сході. Поразка у війні з Японією. Революція 1905—1907 рр. Столипінські реформи.</p> <p>Австро-Угорщина — дуалістична монархія.</p> <p>Початок японської територіальної експансії. Японсько-англійський союз.</p> <p>Спроби модернізації імперії Цін у Китаї. Повстання Іхетуань. Поділ Китаю на сфери впливу між великими державами. Сінхайська революція.</p> <p>Спроби модернізації Османської імперії. Молодотурецька революція. Іранська революція. Розподіл Ірану на сфери впливу.</p> <p>Колоніальний розподіл Африки європейськими державами. Фашодський інцидент. Англо-бурська війна. Міжнародні відносини наприкінці XIX — на початку XX ст. Утворення військово-політичних союзів (Троїстий союз і Антанта).</p> <p>Міжнародні кризи та збройні конфлікти на початку XX ст.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • підготовка аналітичної записки, • репортаж на задану тему з використанням нових понять і термінів: «Суперечливі наслідки колоніальної політики для метрополій і країн Азії та Африки». <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • взаємодія учнів та учениць у складі пар або малих груп під час виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі; • спільне виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими та візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Іспано-американська війна», «Поділ Китаю на сфери впливу», «Рух суфражисток», «Поява масової культури», «Балканські війни», «Союз трьох імператорів», «Троїстий союз», «Антанта», «Видатні художники імпресіонізму», «Архітектура модерну», «Українське питання в міжнародних відносинах наприкінці XIX — у XX ст.», «Український рахунок російсько-японської війни», «Місце України у світовій економіці початку XX ст.» тощо; – складання екскурсійного/туристичного маршруту «Олімпійські ігри 1896 р.»; – порівняльні мінідослідження «Мода
---	--	---

<p>Джованні Джолітті, Вільгельм II, Микола II, Петро Столипін, Ахмед Реза, Мухаммед Алі-шах, Ци Сі, Сунь Ятсен, Юань Шикай, П'єр Кубертен (використовуючи інформацію з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріали, матеріали музейних експозицій), формулює власні судження про вчинки історичних осіб;</p> <ul style="list-style-type: none"> • встановлює причини економічного піднесення та переходу Німеччини до «світової політики», втрати Великою Британією промислової першості, економічного піднесення США, поразки Російської імперії у війні з Японією, міжнародних криз та збройних конфліктів на початку XX ст., розколу провідних держав світу на два військово-політичні союзи, поширення закладів освіти технічного профілю; • з'ясовує спільні риси та відмінності колоніальної політики країн Європи та Америки, переваги й недоліки монополізації економіки на межі XIX—XX ст.; • характеризує ліберальні реформи Девіда Ллойд Джорджа, «єру Джолітті», «справедливий курс» Теодора Рузвельта, «нову демократію» Томаса Вудро Вільсона, столипінські реформи, спроби модернізації імперії Цін у Китаї та Османської імперії; основні зміни в соціальному становищі людей з урахуванням змін у законодавстві (пенсійне, дитяче тощо); • визначає наслідки поразки Російської імперії у війні з Японією, утворення військово-політичних союзів (Троїстий союз і Антанта), колоніальної політики для метрополій і країн Азії та Африки; • оцінює роль Французької революції, яка стала поштовхом до модернізації соціальної і культурної сфер життя Європи; 	<p>Масова освіта. Університетська реформа. Поширення закладів освіти технічного профілю. Технічні винаходи і наукові досягнення. Масове виробництво.</p> <p>Науково-технічна революція межі XIX—XX ст. та її вплив на людину й суспільство. Місто і село. Індустріальні та традиційні суспільства. Архітектура. Мода. Емансипація жінки. Зародження масової культури. Відновлення Олімпійських ігор.</p> <p>Література та мистецтво. Від реалізму до імпресіонізму та авангардизму</p>	<p>кінця XIX — початку XX ст.», «Політичні кризи Третьої республіки у Франції»; – підготовка історичних стрімів, вебінарів, конференцій.</p> <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вправи різного рівня складності з визначенням історичної постаті, аналізу історичного джерела; пошук та розрізнення первинних і вторинних джерел на задану тему; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому науково-популярному тексті; • створення повідомлення для соціальної мережі на обрану історичну тематику; • створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події; • різнорівневі практичні дидактичні завдання; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою
---	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • формулює історичне значення культурного та історичного спадку епохи; розвитку руху за права жінок; • висловлює власну думку, чому колоніальне питання на початку ХХ ст. все більш загрожувало миру у світі, а Європа після тривалого мирного розвитку опинилася на межі глобальної війни 		
Практичне заняття		
Узагальнення та контроль за розділом		
Узагальнення за рік		

ПРИКІНЦЕВА ЧАСТИНА

Оцінювання навчальних результатів учнів та учениць із курсу «Всесвітня історія»

Оцінювання — це процес встановлення рівня навчальних досягнень учнів та учениць в опануванні змісту предмета, умінь та навичок відповідно до вимог навчальних програм. У вивченні курсу оцінювання перш за все спрямоване не на перевірку рівня засвоєння матеріалу, а на вимірювання динаміки змін під час його опанування. Оцінювання спирається на очікувані результати, що закладені в програмі відповідно до наскрізних умінь і ключових та предметних компетентностей.

У процесі опанування курсу використовуються поточне (формувальне) та підсумкове оцінювання.

Поточне (формувальне) оцінювання — система оцінювання, яка має на меті формування (або форматування) навчального процесу таким чином, щоб ураховувалися навчальні потреби кожного учня/учениці для більш ефективного опанування необхідних знань, умінь і навичок для подальшого їх застосування.

Поточне (формувальне) оцінювання має певні складові: вироблення зрозумілих учням та ученицям цілей на певний період навчання; налагодження з учнями та ученицями конструктивного взаємозв'язку щодо досягнення визначених навчальних цілей; постійне коригування вчителем/вчителькою навчального процесу відповідно до результатів учнів та учениць.

Підсумкове оцінювання (оцінювання результатів навчання) — комплексне оцінювання результатів учня/учениці за кількома параметрами з метою оцінити рівень засвоєння навчального матеріалу, набуття вмінь, ключових і предметних компетентностей та виставлення відповідних балів.

Рекомендуємо проводити підсумкове оцінювання після завершення вивчення розділу, наприкінці семестру та навчального року. Під час підсумкового оцінювання можна використовувати різні форми, починаючи від самооцінювання або взаємооцінювання до багатобальної складної системи. Також доречно проводити оцінювання з використанням інтерактивних форм — дискусій, конференцій тощо.

Форми та види оцінювання, критерії мають бути відкритими й зрозумілими для учнів та учениць. Оцінювання має бути етапом, спрямованим на розвиток, а не тільки на контроль.

Створення закладом освіти навчальної програми з предмета

Відповідно до модельних навчальних програм учитель/вчителька або педагогічний колектив може розробити власну навчальну програму з урахуванням вимог Державного стандарту базової середньої освіти та цієї програми.

Розроблена навчальна програма потребує затвердження педагогічною радою закладу освіти, де вона впроваджуватиметься.